

Світлана Талан

*Зловити промінь
щастя*

від фіналістки конкурсу
«КОРОНАЦІЯ СЛОВА»

Світлана Талан

*Зловити
промінь щастя*

Світлана Талан

*Зловити
промінь щастя*

Перевидання роману «Не вурдалаки»

РОМАН

ХАРКІВ КЛУБ
2019 СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 821.161.2
Т16

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

В оформленні книги використано фото з архіву автора

Дизайнер обкладинки *Олексій Безруков*

Колажі *Надії Величко*

ISBN 978-617-12-6738-1 (PDF)
ISBN 978-617-12-6549-3

- © Талан С. О., 2019
- © DepositPhotos.com / Proch-
kailo, khamidulin, обкладин-
ка, 2019
- © Книжковий Клуб «Клуб Сі-
мейного Дозвілля», видан-
ня українською мовою, 2019
- © Книжковий Клуб «Клуб Сі-
мейного Дозвілля», худож-
не оформлення, 2019

«Коронація слова» створює для вас нову хвилю української літератури — яскраву, різножанрову, захопливу, — яка є дзеркалом сьогодення і скарбом для майбутніх поколінь.

*Тетяна та Юрій Логуш,
засновники проекту*

Міжнародний літературний конкурс романів, кіносценаріїв, п'єс, пісенної лірики та творів для дітей «Коронація слова» був заснований за підтримки бренду найпопулярнішого українського шоколаду «Корона». Головна мета конкурсу — сприяння розвитку новітньої української культури.

Література, кіно і театр обрані не випадково, адже саме ці жанри є стратегічними жанрами культури, що формують і визначають зрілість нації.

Метою конкурсу та його завданням є пошук нових імен, видання найкращих романів, стимулювання й підтримка сучасного літературного процесу, кіно й театру і як наслідок — наповнення українського ринку повнокровною конкурентоспроможною літературою, а кіно й театру — якісними українськими фільмами й п'єсами.

koronatsiya.com

Передмова

Світлана Талан — вчителька за фахом. У її біографії поєдналися Сумщина та Луганщина, а у творчості — гостросоціальні мотиви (перший роман «Коли ти поруч» був відзначений Всеукраїнським літературним конкурсом «Коронація слова» за 2011 рік і розповідав про долю дівчини, хворої на СНІД) і жанр «правдивої історії» (“true story”). Саме такою правдивою історією про життя простої української жінки та її родини є пропонований вашій увазі роман. Можливо, у ньому відбилися родинні перекази, можливо, образ Марійки — простої вчительки з української глибинки — є в чомусь автобіографічним, хоча авторка та її героїня різні за віком і досвідом.

Життя Марійки (звісно, не першої Марії в історії української літератури; символічна значущість цього імені часто виявляється у творах вітчизняних письменників, згадаймо бодай «Марію» Уласа Самчука) розпочинається у тяжкій для української історії часи — напередодні Другої світової війни; саме звідти походять психологічні травми персонажів твору. У перші повоєнні роки сільська молодь, незважаючи на матеріальну скруту, докладала всіх зусиль, аби здобути вищу освіту. Для молодшого покоління, можливо, буде відкриттям, через які випробування пройшли їхні прадіди та прабаби, котрі не мали ні одягу, ні взуття, а найбільшим щастям вважали відвідини кінотеатру на зекономлені на їжі копійки. Попри такі складні життєві обставини молоді люди закохувалися, одружувалися, раділи життю. Прості буттєві радості персонажі роману намагаються знаходити в усьому.

Однак не варто вважати, що роман Світлани Талан не зачіпає суттєвіших проблем: ідеться в ньому і про зраду та довіру, безкомпромісність і пристосуванство, професійний

обов'язок і прагнення до віри у суспільстві, що живе за моральним кодексом будівника комунізму. У найскладніші моменти життя Марійка приходиться до церкви, адже вона — жінка, котра прагне захистити своїх дітей (нехай двоє з них і нерідні для неї), зберегти родину, незважаючи на зраду чоловіка. Уміння розуміти та прощати — ось чого навчає авторка на прикладі своєї героїні.

Зрештою, що означає вигук, винесений у назву твору, адже Світлана Талан пише не фентезі й не горор? Марійка та її чоловік Роман усе життя працюють у школі, стративши своє здоров'я, щоб на схилі віку почути від «пихатої червономордої» судді: «Ви не діти війни, ви вурдалаки!» Ці слова виявляться фатальними для Романа, а останньою метою в житті Марійки стане написати книжку, аби довести пихатому червономордому світу: вони, їхнє покоління, змушене тепер жебрати в держави, таки не вурдалаки. Власне, на протиставленні добра і зла, людяності та жорстокості, совісті й нахабства побудовано всю розповідь, часом дещо пафосну, часом — сентиментальну, надмірно емоційну, але щиру.

Безперечно, основною читацькою аудиторією роману «Не вурдалаки» стануть люди старшого покоління: ті, хто в персонажах Світлани Талан упізнають себе чи своїх батьків. Проте й молоді, що зараз живе фактично при комунізмі, корисно буде дізнатися історію «дітей війни» та, можливо, розвіяти ілюзії про солодке радянське життя, котрі дивним чином з'являються у свідомості тих, хто народився вже після розпаду Союзу.

Катерина Романченко

Світлій пам'яті батька,
любій матері та усім дітям війни
присвячую

Так ніхто не кохав. Через тисячі літ
лиш приходять подібне кохання.

В. Сосюра

ЧАСТИНА ПЕРША
Спогади
з дитинства

Кажуть, що на кожне покоління обов'язково випадають якісь випробування. Наше покоління зараз називають дітьми війни. І не лише тому, що на нашу долю припали жакіття війни. Ми пережили випробування ще й голодом та бідністю. З раннього дитинства вже знали не на словах, що таке важка праця. Діти війни — особливі люди. Про це я знаю з власного життя.

Народилась я в мальовничому селі на Поліссі, таких немало в Україні. Наша хатинка стояла на пагорбі. Вона була маленькою та старою. Через поважний вік хата похилилася й увійшла в землю. Біля ганку росла величезна дика груша з товстим стовбуром та густим широким віттям. Влітку вона давала приємний затінок лавці та столу, які змайстрував батько. Навесні хатинка, що стояла у тихій задумі та смутку, опинялася серед буйного цвіту вишень, слив, яблунь та бузку. Коли подих свіжого весняного вітру легенько торкався квітучих дерев, з них завірюхою падав білий цвіт на солом'яну стріху. Тоді наша хатинка переставала бути такою сумною. І вже веселіше тяглася вгору своїм похиленим димарем туди, де снував до неба жайворонок золоту нитку своєї пісні. А ще біля хати, попід тином, мати завжди садила квіти. Найбільше мені подобалися невибагливі, але такі горді мальви. Ці квіти радували око цілісіньке літо. До того ж були різних кольорів: і світло-рожеві, і білі, і яскраво-червоні. Вони були і красиві, і практичні — з них можна було зробити гарну ляльку. Зірвеш рожеву квітку — і вже за

хвилинку тримаєш пишну принцесу в рожевому платтячку, візьмеш червону — ось і подружка принцеси!

Упродовж городу тяглася вузьенька доріжка, поросла м'яким споришем. Вранці травичка вкривалася росами, стаючи схожою на прохолодний вологий килимок. Якщо побігти цією вузьенькою росяною стежкою через садок та город, то опинишся біля самого берега невеличкої тихої річечки. Сюди ми бігали щоранку вмиватися. Мила ж не було, але біля берега росла травичка з біленькими квіточками, яку ми називали «мило». Якщо її добре розім'яти, то вона починала милитися, ніби справжнє мило. Біжиш вранці до річки, над якою завис сивий туман, роси обпікають босі ноги, аж дух перехоплює. Хлюпнеш в обличчя холодної води — де й сон подівся! Проте одразу відчуєш і бадьорість, і приплив сил.

До самого городу тяглася тиха затока, затінена старезною вербою з покрученим корінням. Тато казав, що її саджав його батько, наш дідусь. А в тихій річці вода чиста й прозора, наче кришталь. Влітку можна було спостерігати, як зграйки рухливих мальків гралися у воді, то вискакуючи на сонце, то ховаючись у тінь верби. Іноді до берега підпливала велика повільна рибина, тикалася носом в оброслий водяним мохом камінь і подовгу стояла, ніби прив'язана, ліниво поводячи широким хвостом. Узимку крига сковувала річку, і тоді можна було прямо з городу потрапити на ковзанку. Та якби ж то дитинство було таке прекрасне, як барвистий та сонячний світ навколо!

Я, Марія, була в сім'ї найстаршою дитиною. Народилась у 1936 році, а через два роки по тому народився братик Сашко. Найменша, Софійка, з'явилася на світ у 1941 році. Наша мати працювала все життя в колгоспі. Вона була невелика на зріст, білява і мала гарний голос. Батько теж був простим колгоспником. Високий, стрункий та чорнявий красень. А ще у нашій маленькій хатинці з нами проживала таткова сестра,

яка не виходила заміж і власних дітей не мала. Ми троє були їй за рідних. Звали її всі Тьотею, і так до неї прилипло це слово, що часом ми забували, яке у неї ім'я — Тьотя та Тьотя. А ще з нами жила материна сестра зі своєю донькою Наталією.

І все було б добре, якби в хаті нашій надовго не оселилися злидні, хоча батьки трудилися від ранку до смерку. Мати працювала в колгоспі, але не за гроші, а за трудодні. У кінці року на трудодень отримувала п'ятдесят або сто грамів зерна. Тоді брали це зерно та йшли молоти на жорнах, які були зроблені з двох каменів. Батько теж працював у колгоспі, але того зерна, що заробляли батьки, на нашу велику сім'ю не вистачало. Тому тато йшов по сусідніх селах дивитись, хто буде нову хату. Він підходив до людей і запитував, чи не потрібен їм майстер, щоб покрити її соломною, бо дуже вправно вмів це робити. Одного разу тато розкривав солом'яну стріху і знайшов там шматочок старого жовтого сала. Він не сказав про нього господарям, сховав сало за пазуху і приніс додому. Сало було дуже старе, смердюче, поживкле, майже коричневе, але яким же смачним воно нам здалося! У нашій родині тоді було справжнє свято. А якось у старій покрівлі батько знайшов сховані копійки. Можливо, він і взяв гріх на душу, але господарям не розповів про знахідку, приніс ті копійки додому.

Змалечку ми, діти, були привчені до всякої роботи. Сашко пас корівку, без якої наша родина, напевне, не вижила б. Збере мати зранку йому вузлика, а там окраєць хліба та одна картоплинка, умиється сльозами, проводжаючи малюго, а сама — на роботу. А ми з сестричками беремо мішки та йдемо в коноплі рвати плоскуху для корівки. Більше зілля росло і на плантаціях буряка, і на картоплі, але туди ходити не можна було. А коноплі високі, здавалися нам цілими деревами. Подме вітер, коноплі зловісно захитаються, зашумлять, страшно, але що вдієш? У них можна було